

آقایان یوگنی کوژوئکین رئیس مؤسسه روسی مطالعات استراتژیک (RISS) و بختیار میرقاسم اف رئیس بخش آسیا پاسفیک مؤسسه مذکور جهت برگزاری میزگرد مشترک از تاریخ ۲۲ لغایت ۲۵ خرداد ماه ۱۳۸۴ به تهران سفر نمودند.

پس از جلسه افتتاحیه، موضوعات روابط دوجانبه، امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی، منافع مشترک، رفع تهدیدات مشترک، تروریسم و مواد مخدر بعنوان تهدیدات بین‌المللی طرح گردیدند. همچنین در جلسه مذکور ذکر گردید که تروریسم از یک نگاه تهدید بین‌المللی است که می‌توان روی آن کار کرد. دکتر زهرانی مدیرکل دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی طی سخنرانی خود افزود: هر تحولی که در خاورمیانه اتفاق می‌افتد، بر روسیه و ایران تأثیرات خود را خواهد داشت و بالعکس. از طرف دیگر روسیه و ایران نیز دو بازیگر مهم منطقه بشمار می‌روند که اگر مسائل خود را بخوبی پیش ببرند بهره برداری از آن خوب خواهد بود و اگر مسائل خوب پیش نرود، این دو کشور لطمه خواهند دید. دکتر زهرانی درخصوص نحوه برگزاری این نشست خاطر نشان نمود که میزگرد امروز بصورت انجام سخنرانی اداره نمی‌شود بلکه هرکسی می‌تواند نظرات خود را بیان و مباحث دیگران را نقد نماید. درعین حال، برای انسجام در مباحث، ۳ جلسه طراحی شده است که شامل: ۱. مناسبات دوجانبه؛ ۲. تحولات منطقه‌ای؛ ۳. مسائل بین‌المللی می‌باشند. آقای یوگنی کوژوئکین اظهار داشت: مسائل مختلف علاوه بر تأثیرات بر اوضاع بین‌المللی، افراد و خانواده‌ها را نیز مورد تأثیر قرار می‌دهد. متأسفانه قاچاق مواد مخدر در سالهای اخیر افزایش داشته است. وی افزود تئوری بسیار خطرناکی نیز در حال شکل‌گیری است و آن اینکه برخی دولتها بصورت

داوطلبانه، از حاکمیت خود صرف نظر کرده اند. از طرفی برخی کشورها نیز موقعیت خود را از دست می دهند. ایران و روسیه دو کشور مهم منطقه ای هستند و روسیه پارامترهای یک کشور قدرتمند را دارا می باشد.

جلسه اول: مناسبات دوجانبه

دکتر مصباحی استاد دانشگاه فلوریدا اظهار داشت که در ۱۵ سال گذشته چند تحول عمده در صحنه جهانی شکل گرفته است. ما شاهد تغییرات وسیع در شوروی و شیفت فکری در توازن بین المللی بوده ایم. بسیاری از کشورها متأثر از این تغییرات هستند. برخی از این تغییرات مهم، شامل موارد ذیل می باشند: ۱. ایجاد نظام تک قطبی در صحنه جهانی ۲. کیفیت سرعت گیری روند جهانی شدن که برخی قدرتهای بزرگ و کوچک قادر به شناخت کامل آن نمی باشند ۳. رشد کمی و کیفی عناصر دولتی ۴. وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر و عدم وجود امنیت فیزیکی در قلب سیستم ۵. برخلاف تک قطبی شدن نظام بین الملل، ابزارهای نظام بین الملل چند قطبی است و گهگاه قطب هم بشمار نمی رود. ایران بدلیل نرم افزاری و جغرافیائی، کشور اتصال است و هر کشوری که با ایران رابطه برقرار می کند، از این طریق با کشورهای منطقه نیز کار می کند.

آقای بختیار میرقاسم اف مطالب خود را پیرامون مواد مخدر و نقش افغانستان در این مورد ارائه نمود: طی ۴ سال گذشته و متعاقب فروپاشی طالبان و عملکرد نیروهای اشغالگر در افغانستان. جوامع جهانی انتظار داشتند که روند قاچاق مواد مخدر متوقف شود. ۹۰٪ مواد مخدر جهان در افغانستان تولید می شود. ۹ الی ۱۰ میلیون معتاد جهان از مواد مخدر محصول افغانستان استفاده می کنند. اقتصاد افغانستان، ۸۰٪ وابسته به کشت مواد مخدر است و لذا دولت آن کشور از کاهش مواد مخدر احساس خطر می کند. درآمد حاصل از مواد مخدر در اقتصاد افغانستان بالغ بر ۲/۵ میلیارد دلار است. تمامی برنامه های جهانی در این خصوص بی نتیجه بوده است. امریکائی ها تولید مواد مخدر در افغانستان را مختل نمی کنند و درمقابل با مقامات محلی رابطه خوبی دارند و لذا از تولید مواد مخدر در آن کشور عملاً حمایت می کنند. از طرف

دیگر کشور انگلیس بایستی نیروهای پلیس افغانستان را تربیت کند و عملکرد نیروهای پلیس که از ۵۰۰۰ نفر به ۱۰۰۰ نفر کاهش داشته اند موثر نمی باشد. لذا وضعیت مواد مخدر روبه بهبودی نبوده، بلکه به نتیجه مطلوب هم نخواهد رسید.

در حال حاضر، اکثر مواد مخدر از طریق ایران و پاکستان قاچاق می شود. راه دیگر قاچاق مواد مخدر از طریق ترکمنستان و آسیای مرکزی است. تعداد معتادان آسیای مرکزی ۷ برابر شده است. در روسیه نیز بسیاری از افراد از مواد مخدر آسیب می بینند. در چنین شرایطی، تشکیل لایه های امنیتی در افغانستان برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر ضروری است.

دکتر زهرانی در این بخش از میزگرد برای انسجام امور از سخنرانان درخواست نمود در چارچوب ارائه شده صحبت نمایند.

آقای ایزدی دستیار معاون اروپا و آمریکا و سفیر سابق ج.ا.ایران در فدراسیون روسیه سخنران بعدی این میزگرد بود: بنده از سال ۱۹۹۰ الی ۱۹۹۴ ابتدا سفیر ایران در شوروی و سپس در فدراسیون روسیه بوده ام. لذا شرایط جدید و قدیم را می توانم مقایسه نمایم. اگر ما می توانستیم از الگوهای اواخر دهه ۸۰ استفاده نموده و شرایط بین المللی را هم در نظر می گرفتیم، بسیاری از موضوعاتی که اکنون در دستور کار طرفین قرار دارد و به یکدیگر ضرر می زند در حال حاضر وجود نداشت. در آن زمان، مشورت های دو کشور در خصوص مسائل گوناگون و حتی نشست سران آمریکا و شوروی وجود داشت که متأسفانه این الگو در سال های اخیر کمرنگ شده و یا از بین رفته است. از بین بردن شرایط گذشته ما را دچار معضل نمود. بعنوان مثال در خصوص خزر، ایران و روسیه سابقه طولانی همکاری، قراردادهای پروتکل های مربوطه را دارند که کشورهای دیگر ساحلی این فرصت مشترک را نداشتند و لذا از این فرصت مشترک بخوبی استفاده نکردید و بنابراین روسیه بایستی مسئولیت آن را بپذیرد. در مقابل، همکاری خوبی هم داشته ایم و همکاری سازنده دو کشور با افغانستان نیز صورت گرفته است. وی همچنین با نگاه به آینده افزود که دو کشور روسیه و ایران موقعیت خاصی در نظام بین الملل داشته و از منافع مشترکی برخوردار می باشند و لذا تفاوتی ندارد که دنیا به چه سمتی پیش می رود. بایستی بجای

تغییر قواعد بازی، نگرش خود را با شرایط جدید تطبیق دهیم. البته در بخشی از روابط و بویژه مناسبات اقتصادی، روابط جهش یافته ولیکن ظرفیت سیاسی مانند ظرفیت اقتصادی رشد نیافته است. روسیه بایستی یک بازنگری در رفتار بین‌المللی خود داشته باشد.

آقای کوژوکین در این قسمت از میزگرد با اشاره به اوضاع اقتصادی روسیه پس از استقلال اظهار داشت: ما در روسیه اصلاحات اقتصادی انجام دادیم و البته در این ارتباط، خصوصیات ویژه کشور را در نظر گرفتیم و این امر اشتباه بود. ما نمی‌خواهیم اشتباهاتی را که انجام داده‌ایم شما هم آنها را مرتکب شوید. فکر میکنم تجربیات منفی ما برای طرف ایرانی جالب باشد. البته نبایستی همدیگر را متهم نمائیم.

جلسه دوم: تحولات منطقه‌ای

دکتر موسوی رئیس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز در سخنرانی خود راجع به افغانستان به چهار موضوع اشاره نمود: ۱. تولید و قاچاق مواد مخدر- در حال حاضر، در شمال افغانستان بشدت با کشت مواد مخدر مبارزه می‌شود در حالی که در جنوب کشت می‌شود. انگلیسی‌ها در این خصوص جدی نیستند و آقای کرزای نیز در این ارتباط جدیت لازم را ندارد. یکی از موارد همکاری مؤسسات ایرانی و روسی در این زمینه می‌تواند بررسی راههای مبارزه با مواد مخدر باشد چرا که درآمدهای نفتی عملاً در ناامنی منطقه صرف می‌شود؛ ۲. امنیت در افغانستان- مبارزه مخالفین علیه دولت فعلی در دو شکل صورت می‌گیرد: الف) جنگ در کوهها و جاده‌ها و حمله به نیروهای خارجی؛ ب) در قالب حمله به شهرها و مناطق تردد خارجی. در این ارتباط سه گروه دست دارند که شامل: القاعده، طالبان و برخی جنبش‌های افراطی نظیر حرکت اسلامی حکمتیار می‌باشند. به هر حال، اوضاع امنیتی افغانستان روبه حل شدن نیست و احتمالاً وخیم‌تر نیز خواهد گردید. ۳. روند سیاسی موجود در افغانستان- انتخابات پارلمانی افغانستان پس از یک سال و نیم وقفه، قرار است در تاریخ ۲۶ شهریور سال جاری در آن کشور برگزار شود. برای این منظور ۵۰ حزب و گروه ثبت نام کرده‌اند که در چهار گروه می‌توانیم آنها را طبقه‌بندی

نماییم: الف) جبهه دموکراتیک ملی متشکل از ۱۳ حزب طرفدار کرزای؛ ب) جبهه تفاهم ملی که از جناح‌های مختلف اپوزیسیون و به رهبری یونس قانونی تشکیل شده است؛ ج) پیمان کابل شامل جریانات چپ و مائوئیست افغانستان (مجموعه جریانات باقیمانده از جناح پرچم، حزب خلق و غیره). د) جریان نئوطالبان که مورد حمایت کرزای و پاکستان می‌باشند. افرادی مانند متوکل وزیر امور خارجه طالبان و ملاخاکسار رئیس استخبارات طالبان از جمله افراد جریان اخیر می‌باشند؛ ۴. سیاست خارجی افغانستان - در سفر کرزای به آمریکا، پیمان همکاری‌های استراتژیک میان طرفین امضاء گردید و بر این اساس کابل از واشنگتن درخواست نمود که آمریکا برای مدت طولانی در افغانستان باقی بماند. این الگورا می‌توان الگویی شبیه الگوی فیلیپین و کره جنوبی قلمداد نمود. همچنین یکی از خصلت‌های افغانی‌ها، ایجاد درگیری میان خارجی‌ها در صحنه افغانستان می‌باشد. بنابراین افغانی‌ها می‌کوشند همانند زمان اشغال افغانستان توسط شوروی سابق، آمریکا را به داخل آن کشور بکشانند. دکتر موسوی همچنین در پایان تأکید نمود که موضوع افغانستان همواره بایستی برای کشورهای همسایه موضوعی قابل مطالعه باشد. ایران و روسیه شاید در خصوص افغانستان، هماهنگی‌های سیاسی کمتری انجام داده‌اند ولیکن مؤسسات تحقیقاتی و مطالعاتی دو کشور می‌بایست این موضوع را پیگیری نمایند.

آقای موشکالو رایزن سیاسی سفارت روسیه در تهران نیز ضمن اشاره به مباحث مربوط به افغانستان، مطالب خود را با نگاهی خوش بینانه به وضعیت مناسبات دوجانبه اینگونه ارائه نمود: طرف ایرانی بلحاظ همسایگی با افغانستان، توجه خاصی به آن کشور دارد. پاسداری از مرز طولانی پیچیده و بغرنج میان دو کشور مأموریتی بسیار بزرگ و دشوار است و قاچاقچیان به آسانی از آن می‌گذرند. البته، روسیه با افغانستان مرز مشترک ندارد. این واقعیت نیز وجود دارد که پس از سرنگونی رژیم طالبان، موضوع افغانستان از موضوع شماره یک جهانی عقب رفته و توجه جامعه جهانی به آن کمتر شده است. تعهدات اتخاذ شده در کنفرانس‌های بن و توکیو هنوز کاملاً انجام نشده است. از طرف دیگر، کنفرانس بین‌المللی نوبتی افغانستان برای نشان دادن مشکلات آن کشور به جامعه جهانی در دستور کار قرار دارد که روسیه از برگزاری آن استقبال

می‌کند. از طرفی طالبان جدید یا طالبان معتدل، ایده‌ای خطرناک است و در واقع طالبان یک نهضت است و نمی‌توان آن را تقسیم نمود. ولیکن در خصوص مناسبات دوجانبه ایران و روسیه بایستی خاطر نشان نمود که در حال حاضر، سطح همکاری‌های روسیه و ایران در این ارتباط کمتر شده است ولیکن این امیدواری وجود دارد که در حوزه‌های سیاسی و اقتصادی، سطح همکاری‌های فیمابین بیشتر شود. می‌توان از الگوی تاجیکستان برای افزایش همکاری‌های فیمابین استفاده نمود. از طرف دیگر برای بررسی تاریخی، حقیقت عینی لازم است. با بیشتر مطالب آقای ایزدی موافقم ولیکن طی ۶ ماه گذشته، مناسبات سیاسی روسیه و ایران نسبت به گذشته بیشتر شده است. آقای موشکالو در پایان تاکید نمود که مناسبات اقتصادی روسیه و ایران از روابط سیاسی فیمابین عقب افتاده و رایزنی‌های دوره‌ای میان وزارت امور خارجه دو کشور نسبت به سالهای گذشته منظم تر و بهتر شده است.

آقای کوژوکین نیز اضافه نمود که بطور کلی انتخابات پارلمانی و موضوعاتی از این قبیل، با تفکرات طالبان منطبق نیست. موضوع دیگر اینکه آقای موسوی می‌گوید که کرزای از طالبان میانه‌رو حمایت می‌کند؛ بنابراین کرزای آینده محکمی نخواهد داشت و در این صورت، آینده افغانستان بدون کرزای خواهد بود.

دکتر موسوی در پاسخ اظهار داشت که روند افغانستان قابل پیش بینی نیست. کرزای از روح توافقات کنفرانس بن یعنی ایجاد افغانستانی بی طرف فاصله گرفته است. فشارهای سیاسی پاکستان به سمتی جریان دارد که طالبان دست برتر را در کشور داشته باشد. تفکری که اخیراً شکل گرفته، بازگشت نیروهای طالبان به منطقه می‌باشد

دکتر مصلح زاده از دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی از آقای موشکالو سوال نمود که در مورد عدم اجرای کامل و به موقع قرارداد نیروگاه اتمی بوشهر از سوی طرف روسی توضیح دهند. وی همچنین ضمن اشاره به اظهارات کوژوکین مبنی بر اشتباهات طرف روسیه، توضیح بیشتری را در این خصوص درخواست نمود.

آقای موشکالو نیز در پاسخ اظهار داشت قرارداد نیروگاه اتمی بوشهر در سال ۱۹۹۶ و

برای مدت زمانی ۴ ساله امضاء گردید. بعلاوه، قرارداد سوخت نیز سال گذشته با وزیر انرژی وقت روسیه امضاء شد. واقعیت آن است که روسیه در زمان امضای قرارداد سال ۹۶ اشتباه کرد که تعهد نمود بوشهر را همانند تعهدات طرف آلمانی در قرارداد پیشین احداث نماید. بنابراین مشکلاتی ایجاد گردید که حل آن را طولانی نمود. مشکل دیگر آن بود که ابتدا مقرر شد مهندسین روسیه هدایت امور را برعهده بگیرند و از کارگران محلی (ایرانی) برای انجام امور استفاده شود ولیکن طرف روسی در مرحله اجراء متوجه شد که برخی کارها منطبق با استاندارد بین‌المللی نیست و لذا در حدود ۳ هزار تکنسین و نیروی کار از روسیه برای این منظور به ایران آمدند و این موضوع موجب اتلاف وقت گردید.

آقای هاشمی گلپایگانی رئیس اداره اول مشترک المنافع سخنران بعدی این میزگرد بود که مطالب خود را اینگونه بیان نمود: در ارتباط با روابط منطقه‌ای ج.ا.ایران و فدراسیون روسیه بایستی خاطر نشان نمود که مناسبات فیما بین سیر خوبی را طی می‌کند و در این خصوص می‌توان موضوع تاجیکستان و رفع بحران مذکور را بعنوان نمونه ذکر نمود. ولیکن حرکت‌های یکجانبه‌ای که مقامات روسیه در منطقه انجام دادند و به اصطلاح ما را دور زدند موجب گردید همکاری‌های منطقه‌ای متوقف شود. در ارتباط با موضوع خزر، امضای موافقتنامه روسیه و قزاقستان در سال ۹۸ موجب ایجاد وقفه در همکاری و تبعاتی گردید که روسیه آن را لمس می‌کند. وی افزود: در موضوع قفقاز نیز، امروزه روسیه اصلی‌ترین بازیگر و مهمترین بازیگر قفقاز می‌باشد ولیکن نتوانسته است نقش خود را بازی کند و این در حالی است که کشورهای دیگر وارد منطقه گردیده و ابزارهای مورد نظر خود را در اختیار گرفته‌اند. دو هفته قبل میزگرد ایران، روسیه و تاتارستان در همین مکان برگزار گردید. این موضوع نشان می‌دهد که روسیه به این نتیجه رسیده است که آموزه‌های دینی در ایران، نگاهی متعادل است و می‌تواند از حرکت‌های افراطی مناطق مسلمان نشین جلوگیری نماید. البته این برداشت در ابتدا وجود نداشت و نگاهی تازه محسوب می‌گردد. همچنین، نگاه غیر واقعی اسلام کریم اف به اسلام در سال ۱۹۹۵ به نگاه واقعی وی تغییر یافته است و چند ماه قبل که آقای عارف به تاشکند رفتند، رئیس جمهور

ازبکستان از ایشان خواستند که طرف ایرانی برای جلوگیری از اسلام‌گرایی افراطی آموزه‌های دینی خود را در آن کشور ترویج نماید.

در قفقاز بازیگران دیگری نیز فعالیت می‌کنند. اگر در گرجستان پایگاه‌های روسیه برچیده شوند، مرزهای آن کشور چگونه بایستی کنترل شوند؟ امروز در قره باغ، غربی‌ها مسائل را بیشتر با ما مطرح می‌کنند تا با روسیه، چرا که نفوذ ما را در قره باغ می‌دانند. نیاز ما در آینده به یکدیگر بیشتر خواهد گردید و می‌توانیم همکاری خوبی با یکدیگر داشته باشیم.

آقای حسینی کارشناس میز روسیه با تاکید بر اظهارات آقای ایزدی، نکته مهم مشکلات را در عدم شناخت از یکدیگر عنوان نموده و اظهار داشت: شناخت ما از یکدیگر از کانال‌های غربی صورت می‌گیرد و غرب نیز با برخورداری از ملاحظات خاص خود، نسبت به مناسبات ایران و روسیه حساسیت دارد. بنظر می‌رسد ما در مواجهه با چالش‌های موجود در مناسبات بین‌المللی، خود را آماده مقابله با آنها نکرده‌ایم. غربی‌ها بصورت منسجم با نخبگان و جوانان کشورهای منطقه CIS کار می‌کنند و ما می‌توانیم تبلور آن را در انقلاب‌های رنگین مشاهده کنیم و این در حالی است که روسیه و ایران در این ارتباط متفعل عمل می‌نمایند. آگاه نمودن مقامات دو کشور از اقدامات یکدیگر می‌تواند مثمر‌تر باشد.

جلسه سوم: مسائل بین‌المللی

آقای کوژوکین سؤال مربوط به اشتباهات طرف روسیه را در این بخش از میزگرد بدین‌گونه پاسخ داد: زمانی که یک اصلاح ملی در جریان است اقتصاد ملی نسبت به وضعیت قبلی نمی‌تواند مستقل عمل نماید. بنابراین نباید تنها شرایط ملی را در نظر گرفت و بازار جهانی را از نظر دور نگاه داشت. پیشنهاد این است که رابطه مؤثر با روسیه نباید منحصر به چند شرکت بزرگ باشد. بخش‌های نفت و گاز روسیه هم در داخل کشور، منافع متضاد با یکدیگر دارند و ممکن است این شرکتها هر کدام منافع خود را لحاظ نمایند. اگر بودجه نظامی روسیه با زمان شوروی سابق را مقایسه نمایم مشاهده می‌شود که این بودجه چندین برابر کاهش یافته است. البته این

وضعیت نه تنها در صنایع نظامی بلکه در بخشهای دیگر صنعتی کشور از جمله اتومبیل سازی نیز مشاهده می شود. در قفقاز ۳ دولت و ۳ جمهوری خودمختار وجود دارند که شامل گرجستان، ارمنستان و آذربایجان و نیز آبخازیا، اوستیای جنوبی و قره باغ کوهستانی می باشند. قره باغ، جمهوری خودمختار بزرگی است که دیالوگ با ارمنستان دارد. آبخازیا و اوستیای جنوبی نیز روابط خوبی با روسیه دارند. منطقه قفقاز منطقه ترانزیت روسیه است و برای آن کشور اهمیت زیادی دارد. البته راه ترانزیتی که در حال حاضر عملاً بسته می باشد، راه آهن بسیار مهم جلفا است که از آن منطقه می گذشت و از طریق ارمنستان و گرجستان به اروپا متصل می گردید. شواردناده و ساکاشویلی هر دو این راه را بلوکه کرده اند. گرجستان به عنوان یک کشور با پتانسیل کشاورزی است که محصولات گردو، شراب و میوه صادر می کند و کشورهای شمالی آن به این محصولات نیاز دارند. بنابراین این راه برای گرجستان اهمیت استراتژیک دارد. از طرف دیگر، گرجستان و آذربایجان بدنبال عضویت در ناتو می باشند و بنده اعتقاد دارم که عضویت در ناتو، به کشورهای کوچک این اعتماد را می دهد که از یک سیاست اقتصادی مشخص پیروی کنند. بنابراین، زمانی که ما با عضویت دو کشور مذکور در ناتو مخالفت می کنیم در حقیقت از منافع اقتصادی خود حمایت می نماییم. از طرف صندوق بین المللی پول برای افزایش تعرفه های آب و برق فشار می آوردند و مجلس گرجستان با آن مخالفت می نمود. از یکسو شواردناده را تحت فشار قرار دادند و از سوی دیگر اپوزیسیون را تا حدودی آزاد گذاشتند. به علاوه، در گرجستان گروه و فرد خطر پذیری مانند ساکاشویلی وجود داشت که رهبری را بر عهده بگیرد. در آذربایجان این رهبری قوی وجود ندارد و از طرف دیگر علی اف تلاش می کند توازن ایجاد کند، هرچند وی بطور کامل از ما تبعیت ندارد. البته در ارمنستان شرایط دیگری حاکم است یک رهبر پُرانرژی در آنجا وجود دارد که مشکل بتوان فرد دومی برای کوچاریان پیدا نمود. وی در پایان تأکید نمود که نگرانی عمده، ایجاد یک نظام امنیت کلی منطقه می باشد و ما بایستی مدل جدید همکاری ها را در نظر بگیریم و گر نه بخشی از خزر تحت نفوذ ناتو خواهد رفت. در این خصوص ایران و روسیه بایستی مسایل خود را حل نمایند.

دکتر کرمی عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع) بر این نکته تأکید نمود که فضای روابط ایران و روسیه خیلی تغییر یافته و حادثه ۱۱ سپتامبر موجب تغییرات زیادی در این فضا گردیده است. پس از ۱۱ سپتامبر گسترش ناتوامکان پذیر گردیده و در فضای جدید، همکاری‌ها در آسیای مرکزی و قفقاز منتفی شده است. از طرف دیگر، با ایجاد تحولات و انقلابهای رنگین، روس‌ها متوجه شدند که آمریکایی‌ها بدنبال بسط قلمرو خود می‌باشند. وی همچنین اظهار داشت که حاکمیت آمریکا، یکجانبه‌گرایی آمریکا، مسائل قفقاز، عراق و سوریه بستری را فراهم نمود که در آن همکاری‌های گذشته خیلی معنا ندارد.

آقای مرادی کارشناس گروه اروپا و آمریکا از آقای کوژوکین سؤال نمود که استراتژی روسیه در قفقاز چیست؟ وی ضمن اشاره به اظهارات کوژوکین افزود آیا این منطقه، تنها منطقه‌ای ترانزیتی برای روسیه محسوب می‌گردد یا اینکه قفقاز یک منطقه استراتژیک برای روسیه محسوب می‌شود؟ می‌توان به گسترش مناسبات روسیه با آذربایجان اشاره نمود که حجم مبادلات فی‌مابین در حدود ۵۰٪ افزایش پیدا کرده است و رئیس‌جمهور آذربایجان نیز در آینده‌ای نزدیک به مسکو سفر خواهد نمود. سؤال مشخص این است آیا روسیه استراتژی سنتی خود را تغییر داده است و این که برخی ادعا می‌کنند انقلاب بعدی، انقلاب آذربایجان است، صحیح می‌باشد؟

آقای حسینی کارشناس میز روسیه نیز سؤال نمود که تأثیرات تحولات گرجستان بر مسائل داخلی روسیه چه می‌باشد؟

آقای نعمتی معاون اداره اول مشترک‌المنافع نیز ضمن اشاره به این نکته که یکی از موضوعات همکاری ایران و روسیه همکاری دو کشور به عنوان تولیدکنندگان انرژی است و همچنین این همکاری‌ها در بخش نفت شروع شده در حالی که در بخش گاز این همکاری‌ها آغاز نگردیده است اظهار داشت: ایران پیشنهاد تشکیل اوپک گازی را مطرح نموده که از سوی طرف روسی مورد استقبال قرار نگرفته و به علاوه طرف ایرانی پیشنهاد داده است که بخشی از نیاز گاز هند را تأمین کند و روسیه در جای دیگر آن را جبران کند. به هر حال، طرف ایرانی در این زمینه نیز آمادگی خود را اعلام نموده است.

آقای صفری مدیرکل مشترک المنافع نیز به عنوان آخرین سخنران این میزگرد اظهار داشت: اولین میزگرد ایران و روسیه ۱۰ سال قبل در تهران برگزار گردید و مسائل اقتصادی و بخشی از مسائل سیاسی در آن مورد بررسی قرار گرفت. ۱۰ سخنرانی در آن میزگرد ارائه گردید که بیشترین مشکلات ذکر شده در آن، بدهی ایران به روسیه بود. وی تأکید نمود در ۴۰۰ سال گذشته مناسبات فیما بین ایران و روسیه، هیچگاه روابط دو کشور به این خوبی نبوده است. روابط سیاسی جلوتر از روابط اقتصادی نیست و مناسبات اقتصادی جای توسعه دارد. در خصوص پرتاب ماهواره و خرید توپولف ۲۰۴، مشکلی ندایم و به اصطلاح توپ در زمین طرف روسی است. همچنین، ایران ایر تور فعال است، خرید ۵ فروند توپولف ۲۰۴ که تا ۱۰ فروند هم قابل افزایش است در دستور کار قرار دارد. طی ۴ سال گذشته، طرف ایرانی از طریق روسیه ۸ الی ۹ میلیون تن ترانزیت کالا داشته است. تنها از طریق دریای خزر در سال گذشته توانسته ایم ۱۰/۵ میلیون تن کالا صادر کنیم. ایران از سال گذشته عضو تراسیکا شده است که بنابراین ما نقطه تلاقی تراسیکا و کریدور شمال - جنوب می باشیم. در خصوص همکاری های فیما بین در زمینه انرژی تلاش های زیادی انجام شد است. پروتکل های زیادی ما با گاز پروم داشته ایم و کمیسیون انرژی در سطح معاونین وزرای دو کشور برای بررسی نحوه همکاری های منطقه ای تشکیل شده است. ما به روسیه به عنوان رقیب نگاه نمی کنیم. آمادگی طرف ایرانی برای سوآپ گاز روسیه و بالعکس اعلام گردیده است. در این خصوص، میلر رئیس گاز پروم به ایران آمد و قول هایی داد ولی سپس پاسخی نداد. به علاوه، گرجستان و اوکراین درخواست خرید گاز ایران را دارند که همکاری با روسیه در زمینه عدم رقابت می تواند مفید باشد. نمونه همکاری های منطقه ای ایران و روسیه، پروژه سنگ توده در تاجیکستان می باشد. در زمینه برق و تبادل انرژی همکاری خوبی داشته ایم. پروژه بعدی راه آهن مسیر ایران، آذربایجان، گرجستان، روسیه می باشد. از یک سال و نیم قبل، کنسرسیوم مربوطه برای این پروژه تشکیل شده است. البته مسیر آلترناتیو ارمنستان را نیز در نظر داریم. وی همچنین در خصوص همسایگی ایران و روسیه افزود: ایران و روسیه در ۳ بخش همسایه می باشند: ۱. خزر؛ ۲. قفقاز؛ ۳. آسیای مرکزی. وی تصریح نمود اگر روسیه در زمینه امنیتی و بویژه اقتصادی پاسخ های صریح به ما بدهد می توانیم با یکدیگر همکاری نماییم.

این احساس ایجاد شده که روسیه تمایل ندارد با ما همکاری کند. اگر روسیه ابزارهای خود را در منطقه دارد طرف ایرانی هم در قره‌باغ ابزارهای خودش را دارد. البته در خصوص آسیای مرکزی حرکت مثبت‌تر بوده است. همکاری ما پس از ۱۱ سپتامبر بیشتر شده است. مدتهاست که زمینه همکاری خوبی را با روسیه مشاهده نکرده‌ایم و اکنون شاهد نیروهای ثالث در منطقه می‌باشیم. می‌توانیم در خزر همکاری کنیم و حتی از پیشنهاد طرف روسی مبنی بر تشکیل نیروهای واکنش سریع نیز استقبال نمودیم. در بخش قفقاز، آسیای مرکزی و خزر آمادگی کامل برای همکاری با طرف روسی داریم. وی در پایان این سؤال را طرح نمود که عکس‌العمل‌های مسکو در قبال تحولات اخیر در منطقه برنامه‌ریزی شده است یا انفعالی؟ از طرف دیگر ارمنستان تنها شریک استراتژیک روسیه در قفقاز بشمار می‌رود. سؤال بعدی این است که آیا مسکو، ایروان را رها خواهد نمود؟

آقای کوژوئین در جمع‌بندی دومین میزگرد ضمن اشاره به تحولات صحنه بین‌المللی پس از حادثه ۱۱ سپتامبر اظهار داشت: برای ما مسائل تروریسم و سیاست داخلی مهم می‌باشد درحالیکه همکاران غربی ما نمی‌توانند یا نمی‌خواهند مسائل را درک کنند. آمریکایی‌ها پس از ۱۱ سپتامبر دچار شوک شده بودند. آقای موشکالو بر اهمیت مباحث مطرح شده تأکید و مجدداً تصریح نمود که مناسبات دوجانبه بهترین دوره خود را طی می‌کند. وی همچنین افزود: درخصوص مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی، مواضع مشترکی داریم و طرف روسی، به ایران بعنوان یک کشور رقیب نگاه نمی‌کند.

دکتر زهرانی در پایان این میزگرد ضمن اشاره به نامه امام خمینی (ره) به گورباچف، ماهیت آن را ارائه پیشنهاد انجام همکاری‌های استراتژیک از سوی رهبر یک نظام دینی به رهبر یک نظام غیردینی عنوان نمود. وی بعلاوه تصریح نمود که روسیه همچنان تصمیم استراتژیک خود را نگرفته است که با ایران همکاری استراتژیک داشته باشد یا خیر.

رضا نوریان - مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز